

Наташа ДИДЕНКО

ЈНУ Институт за национална историја – Скопје

МАКЕДОНСКИОТ МУЗИЧКИ ДЕЕЦ И ОПШТЕСТВЕНИК ПЕТРЕ БОГДАНОВ-КОЧКО И НЕГОВИОТ ПРИДОНЕС ВО СОВРЕМЕНИОТ МУЗИЧКИ ЖИВОТ ВО МАКЕДОНИЈА

Abstract: *The paper attempts to present the life and works of Petre Bogdanov-Kochko. We see the value of this musician not only in the fact that he significantly contributed to the development of contemporary music life as an initiator and head of the newly established professional music institutions in Macedonia, but also as an active political actor who knew how to fight for his freedom and national culture.*

Key words: *music life, Petre Bogdanov-Kočko, solo singer, social worker, composer.*

Во периодот по Втората светска војна се издвојуваат неколку значајни македонски музички школувани дејци коишто започнале да ја создаваат и градат својата национална култура. Меѓу нив се вбројува Петре Богданов-Кочко, роден на 12 март 1913 година во Скопје, во патријархално семејство. Основно образование завршил во тогашното училиште „Св. Богородица“, коешто се наоѓало во истоимената црква во централното скопско Пајко Маало, по што продолжил да се образува во Државната машка реална гимназија во Скопје, каде бил активен и како член на училишниот хор, со кој ги имал неговите први соло настапи.

Благодарение на неговиот труд, љубов и желба кон музиката во текот на гимназиските денови најнапред бил забележан од страна на проф. Јосип Брнобиќ,¹ кај кого од седмиот клас на гимназијата започнал да зема дополнителни ча-

---

¹ Јосип Брнобиќ (Хум на Истра, 1894 – с. Брнобиќи кај Ријека, 1984) – диригент, композитор, музички педагог и рецензент. Завршил конзерваториум во Љубљана (1924), во класата на проф. Ј. Равник, пијано, К. Јерај, виолина, Ј. Михел, композиција и диригирање. Во периодот од 1930 до 1938 година живеел во Скопје, каде што работел како диригент на Градскиот мешан хор „Мокра-

сови по теорија на музиката и пијано,² а потоа и од страна на неговиот школски другар Душко Поповиќ (предвоен револуционер),³ кој пак имал значајно влијание врз неговата одлука да се посвети на музиката и револуцијата во иднина. Во нивните разговори за блиската и подалечната културно-политичка историја на Македонија тој го насочувал Богданов-Кочко вистинскиот придонес да го даде во музичката дејност, преку формирањето на институциите од областа на културата и нивната организација во Слободна Македонија, по што му велел: „Утре кога македонскиот народ и Македонија ќе бидат слободни, ќе имаат првенствена потреба од изградба на институциите на културата...“.⁴ Така, со текот на годините, како што истакнува Богданов-Кочко во неговиот текст „По повод 25-години од смртта на Душан Поповиќ“, неговото визионерство постепено се остварувало.⁵

За неговата понатамошна професионална дејност и активност добиваме сознанија од самиот Богданов-Кочко кој истакнува: „Немајќи финансиски средства за студирање, по завршувањето на матурата се вработив како работник во монополот во Скопје. Како напреден младинец учествував во работничките штрајкови и бев по казна пратен на принудна работа во Царево село,⁶ на граница спрема Бугарија. Оттаму истата година заминав за Белград“,⁷ каде во учебната 1932/33 година, се запишал на Филозофскиот факултет во Белград, а во следната 1933/34 година на Белградската Музичка школа (денес „Музичка школа Мокрањац“). Знаењата од областа на теоретските музички наставни предмети ги здобил во класата на професорите Милоје Милојевиќ⁸ и Коста Манојловиќ,⁹ а знае-

---

њац“ (1930-1936) и на Градскиот мешан хор „Вардар“ (1930-1938), како и професор по пијано (1936-1938). Автор е на Химната на Градскиот хор „Вардар“, а потоа и на неколку хорски, инструментални, вокално-инструментални дела, како и на сценското дело „Пингвини“ (Јелица Тодорчевска, „Брнобиќ Јосип“, Македонска енциклопедија, т.1, гл. ред. Блаже Ристовски (Скопје: Македонска академија на науките и уметностите (натаму: МАНУ), 2009), 21).

² Дејан Алексиќ, Димитровски Ацо и Јанко Николовски, *Петре Богданов Кочко: еден значаен живот* (Скопје: Павлина Апостолова Богданова, 2002), 21-22.

³ Повеќе за личноста и делата на Душан Поповиќ види во: Дејан Алексиќ, *Душко Поповиќ-Гоко*, кн.1 (Скопје: Напредок, 1985).

⁴ Алексиќ, Димитровски и Николовски, *Петре Богданов Кочко*, 25.

⁵ Алексиќ, Димитровски и Николовски, *Петре Богданов Кочко*, 28.

⁶ Денешно Град Делчево – во близина на денешната македонско-бугарска граница.

⁷ Македонско Радио-фонодокументација (17.02.2018). „Историски фокус“. Уред. Александар Ангеловски. Скопје.

⁸ Милоје Милојевиќ (Белград, 1884- Белград, 1946) – српски композитор, музиколог, музички критичар, фолклорист, музички педагог. Во 1928 година, одржувал предавања во повеќе градови на Македонија: Скопје, Велес, Штип, Струмица, Прилеп, Битола, Охрид и Куманово на тема „Народната музика во Јужна Србија“ (Јулијана Жабева Папазова, *Музичкиот живот во Велес 1906-1941*, е-книга (Велес: Даталинк, 2006), 49). Автор е на циклус песни за глас и пијано, во кој меѓу другите песни се наоѓаат и песните „Пошла мома на вода“ и „Тропнало оро големо“, по сопствен запис од

њата од областа на стручниот музички предмет - соло пеење, ги добил во класата на проф. Јелка Стаматовиќ-Николиќ,¹⁰ каде поради брзиот напредок, за период од неполна година застанал на сцената, пред публиката во Офицерскиот дом на Скопје,¹¹ изведувајќи ги следните композиции: „Лем Едим“ од Стеван Мокрањац;¹² потоа пролог од операта „Палјачи“ на Руџеро Леонкарвало; па „Руска Романса“ („Руску романсу“) од Ј. Брнобиќ и „композициите „Солзо моја“ („Сузо моја“) и „Кога би знаела дилбер Стано“ („Кад би знала дилбер Стано“)¹³ од Станислав И. Бинички.¹⁴ На концертот учество земал и неговиот колега Бране Димитријевиќ кој ги изведувал композициите: „Есенска елегија“ („Јесењу елегију“) од М. Милојевиќ; „Каватина на Фигаро“ од операта „Севилскиот бербер“ на Џоакино Росини; „Аве Марија“ од Шарл Гуно; аријата „Алфред“ од операта „Травијата“ на Џузепе Верди; „Ластовица“ („Ластавицу“) од Иван Драгутин Стјепан Зајц¹⁵

Гостивар, „Шарпланинска приспивна“, по сопствен запис од селото Лешок, Тетовско и „Лушчи ме“, по запис на Владимир Ѓорѓевиќ од Скопје. Во неговиот циклус мелодии за пијано, четвртата композиција е означена со наслов „Македонија“. Во циклусот „Под сонцето на мојот балкан“, замислен како суита за оркестар, а напишан како скици за пијано во осум дела, на седмо место се наоѓа „Битолско оро“, додека сами по себе говорат неговите циклуси за пијано чии наслови се „Од Шара, Дрим и Вардар“ и „Повардарска Суита“ (Стојче Тошевски, „Влијанието на фолклорот врз музичкото творештво на Македонија (хронологија, белешки и прилози)“, Народното творештво на почвата на Македонија. Прилози за истражување на историјата на културата на почвата на Македонија, кн. 6, гл.ред. Георги Старделов и др. (Скопје: МАНУ, 1997, 167)).

⁹ Коста Манојловиќ (Крњево кај Велика Плана во Подунавскиот округ во Србија, 1890 – Белград, 1949) – српски композитор, етномузиколог, музички педагог и хорски диригент. Значаен придонес дал во формирањето на Музичката академија во Белград (денес Факултет за музичка уметност), каде што бил именуван за прв ректор (1937-1939).

¹⁰ Јелка Стаматовиќ-Николиќ (Врање, 1895 – Белград, 1983), професор по музика, соло пеачка (мецосопран). По првата светска војна, студиите по музика ги продолжила на конзерваториумот во Прага, во класата на проф. К. Марфова (соло пеење) и Р. Весали (пијано). Во 1922 година се враќа во Белград, како наставник по пеење во Музичката школа во Втората и Третата женска гимназија. По Втората светска војна започнува нејзината кариера како универзитетски професор по соло пеење, на Музичката академија во Белград (1945-1964).

¹¹ „Концерт двојце младих певача: Скопљанац г. Петар Костић – Кочко и г. Брана Димитријевић прирећују у суботу вокални концерт у Скопљу“, *Вардар*, бр. 244, 12 јули 1934, 5.

¹² Стеван Мокрањац (Неготин во Борскиот округ во Србија, 1856 – Скопје, 1914) – српски композитор, во чие творештво се застапени рачатки, 15 народни рапсодии (со уметничка стилизација) на македонски, босански и на српски мелодии.

¹³ Вокални концерт г. Петра Костића – Кочко и г. Бране Димитријевића, *Вардар*, 247, 19 јули 1934, 5.

¹⁴ Станислав И. Бинички (Јасика кај Крушевац, 1872 – Белград, 1942), српски композитор, диригент и музички педагог. Значајно придонел за развојот на музичкиот живот во Белград, со основањето на музичката школа „Станковић“ и Операта на Народниот театар во Белград (1920 – 1924) (Н. Đurić и А. Vasić, „Stanislav I. Binički“, *Srpski Biografski rečnik*, t. 1, (Novi Sad: Matica Srpska, 2004), 548).

¹⁵ Иван Драгутин Стјепан Зајц (Риека, 1832 – Загреб, 1914), музички педагог, диригент и еден од најплодните хрватски композитори.

и „Тргнав нагоре“ („Појдо на горе“) од С. И. Бинички. Нивните интерпретации на концертот биле клавирски придружени, т.е. корепетирани, од страна на проф. Ј. Брнобиќ.¹⁶ Според написот во весникот „Вардар“ двајцата изведувачи на концертот имале одредени моменти кога дозволувале вистински до израз да дојдат нивните гласовни способности и техники,¹⁷ што било показател дека се надежни млади изведувачи - соло пејачи.

Со цел да се развива музичкиот живот во Скопје група на млади музичари, меѓу кои бил и Богданов-Кочко, на 7 септември следната 1935 година приредиле убав и необично добро посетен концерт во Соколскиот дом во Скопје. На првиот дел од концертот тој ги изведувал композициите: „Успаванка“ („Успаванку“) од М. Милојевиќ и „Голема севда“ од Петар Ж. Илиќ,¹⁸ а во вториот дел: „Руска романса“ од Ј. Брнобиќ, „Лем Едим“ од С. Мокрањац и „Готовца“ од Наише Ербес. По добивањето на силниот аплауз, извел и една арија од операта „Кармен“ на Жорж Бизе.¹⁹ За неговиот настап во весникот Вардар пишува: „Напредокот на г. Костовиќ (Кочко) е очевиден и неговиот глас сега има пополн израз, иако сеуште нема толкава техника за да го искористи целосно. Нема сомнеж дека музичката школа ќе ги отстрани сите недостатоци и дека ќе може својот природно богат материјал да го култивира до тој степен што ќе има можност својот продорен баритон да го употребува рационално“.²⁰

Во текот на студирањето во Белград тој имал остварено познанство и со српскиот композитор Војислав Вучковиќ²¹ за кој вели: „Заедно со д-р В. Вучковиќ бев еден од организаторите на музичко-сценскиот аматеризам на напредното студиско движење во Белград“.²² Нивната соработка оставила видна трага во формирањето на неговиот идеолошки и музичко-естетски пристап и сфаќање на музичката уметност, што се манифестирало и во неговото понатамошно музичко творештво.²³

¹⁶ Вокални концерт г. Петра Костића – Кочко и г. Бране Димитријевића, 5.

¹⁷ Вокални концерт г. Петра Костића – Кочко и г. Бране Димитријевића, 5.

¹⁸ Петар Ж. Илиќ (Пожаревац, 1868 – Аранѓеловац, 1957) – композитор, мелограф, наставник. Во 1909 година, по препорака на Стеван Мокрањац бил префрлен за наставник по музика во Машката гимназија во Скопје (М. Kokanović, „Лих Petar Ž“, *Srpski biografski rečnik*, t.4 (Novi Sad: Matica Srpska, 2009), 158). По неговото доаѓање во Скопје, истовремено бил и раководител на хорот „Вардар“, давајќи голем придонес во неговиот развој (Ал. Јовановиќ-Коџа, „Поводом двадесетпетогодишњице скопског певачког друштва „Вардар“: у споменицу првим покретачима и члановима његовим, *Јужни преглед: часопис за науку и књижевност*, бр. 34/VIII-2, 1933, 73).

¹⁹ Правилно бележење народне мелодије: Концерта најмлањих скопских музичара, *Вардар*, бр. 580, 10 септември 1935, 4.

²⁰ Правилно бележење народне мелодије, 4.

²¹ Војислав Вучковиќ (Пирот, 1910 – Белград, 1942) – музиколог, композитор и диригент.

²² Македонско Радио-фонодокументација (17.02.2018).

²³ Бранко Каракаш, *Музичките творци во Македонија* (Скопје: Македонска книга, 1970), 46.

По завршувањето на музичкото училиште во 1938 година, како добар студент и надежен музичар, требало да продолжи да ја усовршува и надградува неговата музичката наобразба, но бидејќи бил примен за член на Комунистичката партија на Југославија во Универзитетската партиска организација во Белград, тој ја одбил стипендијата од Париз, за која бил предложен од страна на неговиот професор М. Милојевиќ, кој настојувал тој да продолжи специјализација во областа на фолклорот.²⁴ Во следната 1939 година станал член на Првиот доброволен студентски баталјон за одбрана на земјата и како воен обврзник служел во Горажде и во Сараево, каде станал резервен офицер на тогашната југословенска кралска армија. Меѓутоа, поради воените дејствија во Европа коишто започнале во 1939 година, а се прошириле во 1941 година кон Југославија, тој бил одведен во заробенскиот логор во с. Вајндорф, Саксонија во Германија каде останал од 9 до 15 септември 1941 година.²⁵

По ослободувањето од логорот, се вратил во Скопје каде се поврзал со антифашистичкото движење и работел за „Црвена“, а подоцна наречена „Народна помош“ како еден од членовите на нејзиниот Главен одбор. Помеѓу запаметените активности на организацијата е и големиот концерт, на кој посебно била забележана Кочковата изведба на револуционерната песна „Ленка“²⁶, напишана од страна на Киро Глигоров.²⁷ Меѓутоа, со оглед на тоа што Вардарскиот дел на Македонија во периодот од 1918 до 1941 година бил во составот на Кралството на Србите, Хрватите и Словенците/Југославија, наредниот ден од страна на власта му била упатена забрана за пеење на песната, со претпоставка затоа што во некои делови на песната се вели: „Во Македонија нема слободија“...или...„Младежта која гине по туѓи зандани“....²⁸

²⁴ Алексиќ, Димитровски и Николовски, *Петре Богданов Кочко*, 46-47.

²⁵ Јелица Тодорчевска, „Петре Богданов-Кочко (1913-1988)“, *Музиката на почвата на Македонија од Атанас Бадев до денес. Прилози за истражувањето на историјата на културата на почвата на Македонија*, кн. 12, гл.ред. Георги Старделов и др. (Скопје: МАНУ, 2004), 42).

²⁶ Повеќе за создавањето на песната види во: Алексиќ, Димитровски и Николовски, *Петре Богданов Кочко*, 57-61.

²⁷ Киро Глигоров (Штип, 1917 – Скопје, 2012) – активист на македонското студентско и комунистичко движење, македонски и југословенски правно-економски стручњак, политичар и државник, прв претседател на самостојна и независна Република Македонија. По запишувањето на правниот факултет во Белград (1936-1940), се вклучил како член и извесно време и како секретар на Културно-уметничкото друштво „Вардар“. Заедно со загребските членови на Културно-просветното друштво „Вардар“ учествува во Македонското народно движење, а во летната ваканција и во дејноста на Студентската колонија во Охрид. Како студент од III година, во настанатата провала за првпат е уапсен, но поради немање на докази е ослободен. Во затворот ја составил песната „Ленка“, што станува особено популарна во текот на НОБ (Блаже Ристовски, „Глигоров Киро“, *Македонска енциклопедија*, т.1, гл. ред. Блаже Ристовски (Скопје: МАНУ, 2009), 366).

²⁸ Алексиќ, Димитровски и Николовски, *Петре Богданов Кочко*, 56.

Во 1942 година, по атентатот Мане Мачков - агент на бугарската полиција, тој од страна на бугарската власт бил уапсен, бидејќи поради близината на неговиот стан за време на настанот од пукотниците бил повреден во ногата, по што 40 дена бил сместен во затворската болница. По фаќањето на вистинските атентатори (Бранко Фрицханд, Трпе Јаковлевски, Кочо Битољану и Ангеле Михајловски-Гаче), иако не бил виновен, не бил ослободен, туку бил протеран во планинското село Равногор-Пловдивско, каде останал до 1943 година.²⁹ Потоа се вратил во Скопје, каде што ја продолжил активната војна во редовите на Првата Македонско-косовска ударна бригада, (формирана на 11 ноември 1943 година), во с. Сливово, Дебарца,³⁰ а како партизан, набргу станува и член на Агитационо-пропагандното одделение на Комунистичката партија на Македонија (натаму: АГИТПРОП), каде по создавањето на слободна територија на подрачјето во Западна Македонија (Кичевско, Дебарца-Охридско, Дебарско, односно подрачјето на Буковиќ до Ботун и Шпиље) и на т.н посебна демократска народна власт со сите атрибути на поорганизиран општествено-политички живот бил назначен за референт за школство, бидејќи започнале да се отвараат училишта со настава на македонски јазик.³¹

Поради потребите на новите единици подоцна преминал во АГИТПРОП на Втората бригада³² кадешто помеѓу другите задачи делувал и како уметник. Така, на подрачјето во Западна Македонија, во с. Локов – Малесија, во мај 1944 година заедно со Владо Малески³³ и Илија Топаловски³⁴ го формирале првиот ансамбл „Оперета“ кој за малку време станал активен и популарен меѓу борците и народот. Најголемиот успех, ансамблот го достигнал со изведбата на „Затвореник“ – еден вид на мелодрама, придружена со партизански и други песни приспособени за таа цел.³⁵ Истата година, по одржувањето на првото заседание на Антифашистичкото собрание на народното ослободување на Македонија (натаму: АСНОМ) и конституирањето на македонската држава, тој бил меѓу избра-

²⁹ Алексиќ, Димитровски и Николовски, *Петре Богданов Кочко*, 61-62.

³⁰ Петре Богданов-Кочко, „Сеќавања од борбата“, *Историски денови на Горно Врановци: по повод 40-годишнината од престојот и работата на државното, военото и политичкото раководство на Македонија во селото Горно Врановци, Велешко* (Скопје: Мисла, 1984), 175)

³¹ Нада Јурукова, *Културно-просветни појави и процеси во Македонија (1944-1953)* (Скопје: Институт за национална историја, 2003), 52.

³² Тодорчевска, „Петре Богданов-Кочко (1913-1988)“, 43.

³³ Владо Малески (Струга, 1919 – Струга, 1984), раскажувач, романсиер, сценарист, публицист, новинар, дипломат.

³⁴ Илија Топаловски (Битола, 1922 – Белград, 1999), припадник на комунистичкото движење, учесник на НОВ, дипломат.

³⁵ *Историја на македонскиот народ. Македонија во Втората светска војна, Народноослободителната антифашистичка војна во Македонија (1941 – 1945)*, т. V, гл. ред. Новица Велјановски (Скопје: Институт за национална историја, 2003), 407.

ните пратеници на Антифашистичкото собрание на народното ослободување на Југославија (АВНОЈ),³⁶ кој од септември 1944 година, како член на АГИТПРОП, при Централниот комитет на Комунистичка партија на Македонија (ЦК КПМ), се наоѓал меѓу оние културно-просветни дејци (Тодор Скаловски,³⁷ Трајко Прокопиев,³⁸ Живко Фирфов³⁹ и др.) коишто давале значаен придонес во развојот и сочувувањето на македонската музика во с. Горно Врановци, Велешко.⁴⁰

По бурните воени години започнува неговото професионално ангажирање во развојот на музичкиот живот во Македонија за кој самиот вели: „Веднаш по ослободувањето, заедно со неколку мои колеги ми паѓа дел од непосредната организација на сите музички установи и организации од професионален, аматерски-педагошки карактер. Долги години потоа пред мене стоеше едно големо подрачје на работа во кое бев раководител на повеќе установи, соработник во аматерските и професионалните институции, организатор на манифестации, фестивали и други општествени потребни акции од областа на музичката култура кај нас. Напоредно со тоа компонирањето сум го почувствувал како историско-професионален императив и професионален национален долг. Последниве години покрај интересот за камерно-солистичката, камерно-оркестралната музика, кај мене се возбудува интересот кон хорското, посебно акапела пишување“.⁴¹

Во таа смисла тој на 1 јануари 1945 година бил назначен за еден од првите музички редактори на Радио Скопје,⁴² на која функција останал до 11 март 1946

---

³⁶ Пратеници за АВНОЈ, избрани на првото заседание на АСНОМ, *Службен весник на НРМ*, бр. 1/45, 23 февруари 1945, 47 и *АСНОМ: (Антифашистичко собрание на народното ослободување на Македонија): Документи од Првото и Второто заседание на АСНОМ*, т.1, кн.1. 1987, ред. Александар Христов, Тодоровски Миле и Новица Вељановски (Скопје: Архив на Македонија, 1984), 171.

³⁷ Тодор Скаловски (Тетово, 1904 – Скопје, 2004), македонски композитор, педагог, хорски и симфониски диригент и организатор на музичкиот живот во Македонија.

³⁸ Трајко Прокопиев (Куманово, 1909 – Белград, 1979), македонски композитор на класична музика, диригент, автор на филмска музика и организатор на музичкиот живот во Македонија.

³⁹ Живко Фирфов (Велес, 1906 – Скопје, 1984), истакнат македонски етномузиколог, педагог, диригент и организатор на музичкиот живот во Македонија.

⁴⁰ Тодор Скаловски, „Сеќавања за културно-уметничките дејности во Горно Врановци“, *Историски денови на Горно Врановци: по повод 40-годишнината од престојот и работата на државното, военото и политичкото раководство на Македонија во селото Горно Врановци, Велешко*, (Скопје: Мисла, 1984), 171.

⁴¹ Македонско Радио-фонодокументација (17.02.2018).

⁴² Почетокот на работата на „Радио Скопје“ е означен со преносот на Второто заседание на АСНОМ на 28 декември 1944 година, кога за прв пат била емитувана емисија на кратки бранови. По земјотресот, зградата на Радиото била урната, по што добило нова локација во Нерези, а во 1986 година, е преселено во просториите на Македонската Радиотелевизија (Јован Филип, „Македонска Радиотелевизија“, *Македонска енциклопедија*, т. 2. гл. ред. Блаже, Ристовски (Скопје: МАНУ, 2009), 854).

година, за подоцна повторно да биде поставен на истото место од 1 септември 1954 до 31 март 1956 година.⁴³ По формирањето на првата „Државната музикална школа“ (денес: ДМБУЦ „Илија Николовски-Луј“), во 1945 година бил назначен за наставник по соло пеење, па на 6 јуни следната 1946 година бил именуван за нејзин директор,⁴⁴ на чија функција останал до 1948 година.⁴⁵ Во периодот од 10 јули до 25 септември 1946 година од страна на Министерството на просвета бил ангажиран како еден од предавачите на организираниите летни курсеви во Скопје за подготовка на учители по пеење во основните училишта и гимназиите.⁴⁶ Во истата година, по формирањето на КУД „Кочо Рацин“ во Скопје, го среќаваме и како раководител на хорската секција во друштвото чиј претседател бил тогашниот министер за трговија во Владата на НРМ - Димче Бојановски-Дизе.⁴⁷

На 19 јануари 1947 година бил именуван за прв претседател на Друштвото на продуктивните и репродуктивните музичари на НРМ, каде во соработка со другите музички композитори, уметници и педагози на управата (Т. Скаловски - потпретседател; Славко Костовски - секретар; Васил Кртошев – благајник, и членовите Ж. Фирфов, Васил Ѓаконовски-Шпато и Александар Шалевски), вложувале напори во спроведувањето на основните начела на друштвото: „...народната музика да се сочува како наше најголемо музичко богатство, да се спроведе во дело сугестијата на нашата народна власт за отварање на музиколошки институти. Хорското дело да се постави на правилна основа. Да се развие симфониското дело и што поскоро на нашата сцена да чуеме оперски претстави“.⁴⁸

Богданов-Кочко се вбројува и во оние петмина музички дејци (заедно со Ж. Фирфов, Стефан Гајдов,⁴⁹ Т. Скаловски и Т. Прокопиев) коишто земале активно учество во формирањето и организацијата на институциите од областа на културата и уметноста. Во таа смисла тој најголем придонес дал во основањето на Операта на Македонскиот народен театар, во нејзината работа и просперитет како солист на главните тенорски партии (1947-1954): Туриду („Кавалерија Рустикана“), Алфредо („Травијата“), Канио („Палјачи“), Марио Каварадоси („Тоска“),

⁴³ Тодорчевска, „Петре Богданов-Кочко (1913-1988)“, 43.

⁴⁴ *Музичко-балетски училишен центар „Илија Николовски-Луј“*, гл. ред. Марија Писинова (Скопје: Музичко балетски училишен центар „Илија Николовски-Луј“, 1995), 5-6.

⁴⁵ *Музичко-балетски училишен центар*, 106

⁴⁶ Решениа од персонален карактер, Министерство на просветата, *Службен весник на НРМ*, бр. 23 /46, 13 јули 1946, 220.

⁴⁷ Катерина Цветаноска, *Ансамбл за народни песни и ора „Кочо Рацин“* (Скопје: Ансамбл за народни песни и ора „Кочо Рацин“, 2001), 12-13.

⁴⁸ *Сто македонски години: 1903-2003: енциклопедиски лексикон*, гл.ред. Јован Павловски (Скопје: МИ-АН, 2004), 418.

⁴⁹ Стефан Гајдов (Велес, 1905 – Скопје, 1992), македонски композитор, диригент и педагог.

Јеник („Продадена невеста“) и др, а потоа бил назначен и за нејзин директор (1958-1962).⁵⁰

Понатаму тој вршел и други општествено-политички функции, по што на 3 декември 1950 година, од страна на изборната комисија на НРМ, му била потврдена кандидатурата за избор на пратеник во четвртата изборна околија на III реон-Скопје⁵¹, а веќе во 1951 година бил прогласен за народен пратеник со освоени 2 722 гласа или 98,2%,⁵² по што на првата седница на редовното заседание на Народното собрание на НРМ бил избран за член на Одборот за просвета и култура.⁵³ Потоа во 1959 година бил избран за член на Советот за култура на НРМ⁵⁴ со мандат од една година,⁵⁵ за член на Управниот одбор на фондот за награди „11 октомври“ во 1959⁵⁶ и 1961 година⁵⁷ и за народен пратеник на просветно-културниот собор на Собранието на СР Македонија во 1963 година во изборната единица Кале II, со освоени вкупно 99 од 100 гласа⁵⁸. Во 1966 го среќаваме и како член на југословенската национална комисија на Организацијата на Обединетите нации за образование, наука и култура (UNESCO),⁵⁹ а во 1967 година е именуван за член на Советот на Високата музичка школа во Скопје, со мандат од две години.⁶⁰

⁵⁰ Драгослав Ортаков, „Богданов-Кочко Петре, Македонска енциклопедија, т. I, гл. ред. Блаже Ристовски (Скопје: МАНУ, 2009), 173.

⁵¹ Објава на изборната комисија на Народна Република за потврдените кандидатури за избор на народни пратеници за Народното собрание на Народна Република Македонија на ден 3 декември 1950 година, *Службен весник на НРМ*, бр. 32/50, 27 ноември 1950, 237

⁵² Извештај на изборната комисија на Народна Република Македонија за резултатите од изборите за народни пратеници на Народното собрание на Народна Република Македонија одржани на 3 декември 1950 година, *Службен весник на НРМ*, 3/51, 22 јануари 1951 година, 10.

⁵³ Записник од првата седница на I-то редовно заседание на Народното собрание на НРМ од второто свикување, одржана на 4 јануари 1951 година, *Службен весник на НРМ*, бр. 5/51, 12 февруари 1951, 66.

⁵⁴ Решение за именување членови на Советот за култура на НРМ, *Службен весник на НРМ*, бр. 35/59, 5 ноември 1959, 553.

⁵⁵ Решение за разрешување и именување членови на Советот за култура на НРМ, *Службен весник на НРМ*, бр. 42/60, 31 декември 1960, 752.

⁵⁶ Решение за именување претседател и членови на управниот одбор на фондот за награди „11 октомври“, *Службен весник на НРМ*, бр. 34/59, 31 октомври 1959, 515.

⁵⁷ Решение за именување претседател и членови на управниот одбор на фондот за награди „11 октомври“, *Службен весник на НРМ*, бр. 41/61, 26 декември 1961, 588.

⁵⁸ Извештај на Републичката изборна комисија за резултатот на изборите за пратеници на просветно-културниот собор на Собранието на Социјалистичка Република Македонија, *Службен весник на НРМ*, бр. 24/63, 22 јуни 1963, 501.

⁵⁹ Решение за назначување претседател и членови на југословенската национална комисија за организацијата на Обединетите нации за образование, наука и култура (UNESCO), *Службен весник на СФРЈ*, бр. 24/66, 15 јуни 1966, 427.

⁶⁰ Решение за именување на еден член на Советот на Високата музичка школа во Скопје, *Службен весник на СРМ*, бр. 12/67, 24 март 1967, 179.

Покрај бројните активности, можеме да кажеме дека негова главна и најобемна преокупација претставувало музичкото komponирање. Согледувајќи го неговиот творечки опус, можеме да кажеме дека во него се присутни дела од повеќе области, со тоа што на прво место доаѓаат композициите за мешани, еднородни и пионерски хорови („Ако го сакате ова поле“, „Април“, „Балада“, „Бистар поток“, „Бригадата иде“, „Везилка“, „Гоцева исповест“, „Гу гу гук“, „Две приспи-валки“, „Денови“, „Деновите идни“, „Дете и славејче“, „Запеј“, „Заспивање и тишина“, „Зима“, „Изникнало едно дрво“, „Караорман“, „Кога одевме во Стамбол“, „Крај езеро бела песна“, „Курирче“, „Лажна песна“, „Љубов“, „Мајка утра“, „Мисирков“, „Ленка“, „Манифестација“, „Мојот народ на распаќе“, „На човекот слободата“, „Непокорени“, „Нерези“, „Овде је младост Југославије“, „Скопје“, „Тага“, „Три лирски песни“, „Хумореска I и II“, „Чучулига“ и др),⁶¹ а со нив напоредно и соло песните („Голема севда (1933), „Ленка“ (1941), „Мал свет“ (1958), „Љубов“ (1950), „Леви марш“ (1960), „Купувач на старо“ (1960), „Есен“ (1960), „Пролетна песна“ (1964), „Караорман“ (1964), „Даб, шум“ (1965), „Кавал и магија“ (1970), „Дојдовме“ (1975), „Создавање на човекот (1980), „Завет“ (1986) и др.) и солистички инструментални дела („Минијатури за виолина и пијано“, „Минијатури за обоа и пијано“, „Четири лирски песни за виолончело и пијано“, „Четири пиеси за фагот и пијано“, „Шест импресии за флејта и пијано“ и „Импресии трио: флејта, виолина и виолончело),⁶² како и камерните композиции за глас и оркестар („Долго и право“ – циклус песни за висок глас и оркестар и „Дојдовме“ – кантата за мешан хор, баритон и оркестар),⁶³ и за глас и камерен состав („Квинтет“ – за глас, обоа, флејта, фагот и пијано; „Караорман“ – балада за баритон и камерен состав; „Пролетен пејсаж“ – за висок глас и камерен состав; „Мал цвет“ – за сопран, бас, рецитатор и камерен состав и „Интими“ – за сопран и камерен состав).⁶⁴

За својата значајна улога во развојот на македонската музичка култура како композитор, соло-пејач, но и иницијатор за основање на разните музички институции и стручни здруженија, Богданов-Кочко е добитник на следните награди, ордени, признанија и дипломи: „Орден заслуги за народ од втор ред“ (1945); „Орден на храброста“ (1949); „Орден на трудот“ (1949); „Орден на републиката со сребрен венец“ (1961); „Повелба-почесен член на Сојузот на музички уметници на Југославија (натаму: СМУЈ) (1965); „Орден заслуги за народ со златна звезда (1969); „Плакета на СМУЈ“ (1969); „Спомен плакета – за I заседание на АСНОМ“; Наградата „11 октомври“ за особено значајни остварувања во подрачје-

⁶¹ Марко Коловски, *Сојуз на композиторите на Македонија 1947-1992: Македонски композитори и музиколози* (Скопје: Сојуз на композиторите на Македонија, 1993), 72.

⁶² Алексиќ, Димитровски и Николовски, *Петре Богданов Кочко*, 147.

⁶³ Алексиќ, Димитровски и Николовски, *Петре Богданов Кочко*, 149-150.

⁶⁴ Коловски, *Сојуз на*, 73.

то на уметноста од интерес за СРМ, за долгогодишно уметничко творештво со осведочени вредности во музиката (1969); „Златен спомен-медал од СОКОЈ“ (1970 и 1983); „Орден на Југословенското знаме со лента“ (1973); „Повелба од македонската филхармонија“ (1974); „Плакета – Друштво на музичките педагози на Македонија“ (1977); „Повелба на културата – Собрание на Републичката заедница на културата“ (1983), „Спомен плакета на П. Б. Кочко, народен претставник на I заседание на АСНОМ, на 2 август 1944, во Прохор Пчински“ (1984)⁶⁵ и други плакати и признанија за особени заслуги на полето на музичкото творештво кај нас и воопшто во областа на културниот и општествениот живот.

Врз основа на досегашните сознанија за животот и делата на македонскиот музички деец и општественик Петре Богданов-Кочко, можеме да кажеме дека во културната историја на Македонија ќе остане забележан како човек со голем ентузијам, кој благодарение на неговите организаторски способности, работна дисциплина и многуслојна музичка наобразба, по извојувањето на слободата, сопствен јазик и сопствена државност, започнал од една страна уметнички да созрева како музички деец афирмирајќи се пред пошироките кругови на музиката јавност како пионер во современиот музички живот и како иницијатор и раководител на новооснованите професионални музички институции, а од друга страна се афирмирал и како активен политички деец кој знаел да се бори за својата слобода и национална култура.

Литература:

- Алексиќ Дејан, *Душко Поповиќ-Ѓоко*, кн.11 (Скопје: Напредок, 1985).
- Алексиќ Дејан, Ацо Димитровски и Николовски Јанко. *Петре Богданов-Кочко: еден значаен живот* (Скопје: Павлина Апостолова Богданова, 2002).
- АСНОМ: *(Антифашистичко собрание на народното ослободување на Македонија): Документи од Првото и Второто заседание на АСНОМ*, т.1, кн.1. 1987, ред. Александар Христов, Тодоровски Миле и Новица Велјановски (Скопје: Архив на Македонија, 1984).
- Đurić H. и Vasić A., „Stanislav I. Binički“, *Srpski Biografski rečnik*, t. 1, (Novi Sad: Matica Srpska, 2004), 548.
- Жабева Папазова Јулијана, *Музичкиот живот во Велес 1906-1941*, е-книга (Велес: Дата-линк, 2006).
- Записник од првата седница на I-то редовно заседание на Народното собрание на НРМ од второто свикување, одржана на 4 јануари 1951 година, *Службен весник на НРМ*, бр. 5/51, 12 февруари 1951, 66-67.

⁶⁵ Алексиќ, Димитровски и Николовски, *Петре Богданов Кочко*, 126-127.

- Историја на македонскиот народ. Македонија во Втората светска војна, Народноослободителната антифашистичка војна во Македонија (1941–1945)*, т.V, гл. ред. Новица Велјановски (Скопје: Институт за национална историја, 2003).
- Извештај на изборната комисија на Народна Република Македонија за резултатите од изборите за народни пратеници на Народното собрание на Народна Република Македонија одржани на 3 декември 1950 година, *Службен весник на НРМ*, 3/51, 22 јануари 1951 година, 9-23.
- Извештај на Републичката изборна комисија за резултатот на изборите за пратеници на просветно-културниот собор на Собранието на Социјалистичка Република Македонија, *Службен весник на НРМ*, бр. 24/63, 22 јуни 1963, 499-503.
- Јовановиќ-Коџа Ал., „Поводом двадесетпетогодишњице скопског певачког друштва „Вардар“: у споменицу првим покретачима и члановима његовим, *Јужни преглед: часопис за науку и књижевност*, бр. 34/VIII-2, 1933, 66-74.
- Јурукова Нада, *Културно-просветни појави и процеси во Македонија (1944-1953)* (Скопје: Институт за национална историја, 2003).
- Каракаш Бранко. *Музичките творци во Македонија* (Скопје: Македонска книга, 1970).
- Коловски Марко, *Сојуз на композиторите на Македонија 1947-1992: Македонски композитори и музиколози* (Скопје: Сојуз на композиторите на Македонија, 1993).
- Kokanović M, „Iliћ Petar Ž“, *Srpski biografski rečnik*, т.4 (Novi Sad: Matica Srpska, 2009), 158-159.
- „Концерт двојице младих певача: Скопљанац г. Петар Костић – Кочко и г. Брана Димитријевић прирећују у суботу вокални концерт у Скопљу, *Вардар*, бр. 244, 12 јули 1934,5. Македонско Радио-фонодокументација (17.02.2018). „Историски фокус“. Уред. Александар, Ангеловски. Скопје.
- Музичко-балетски училишен центар „Илија Николовски-Луј“*, гл. ред. Марија Писинова (Скопје: Музичко балетски училишен центар „Илија Николовски-Луј“, 1995).
- Објава на изборната комисија на Народна Република за потврдените кандидатури за избор на народни пратеници за Народното собрание на Народна Република Македонија на ден 3 декември 1950 година, *Службен весник на НРМ*, бр. 32/50, 27 ноември 1950, 237-246.
- Ортаков Драгослав, „Богданов-Кочко Петре, *Македонска енциклопедија*, т. I, гл.ред. Блаже Ристовски (Скопје: МАНУ, 2009), 173.
- „Певачко друштво „Вардар“ у Скопљу 1907-1932“, *Споменица приликом прославе двадесетпетогодишњице 1907-1932* (Скопје, 1933), 15-45.
- Петре Богданов-Кочко, „Сеќавања од борбата“, *Историски денови на Горно Врановци: по повод 40-годишнината од престојот и работата на државното, военото и политичкото раководство на Македонија во селото Горно Врановци, Велешко*, (Скопје: Мисла, 1984), 175-177.
- Пратеници за АВНОЈ, избрани на првото заседание на АСНОМ, *Службен весник на НРМ*, бр. 1/45, 23 февруари 1945, 47.

- Решениа од персонален карактер, Министерство на просветата, *Службен весник на НРМ*, бр. 23/46, 13 јули 1946, 220.
- Решение за именување претседател и членови на управниот одбор на фондот за награди „11 окомври“, *Службен весник на НРМ*, бр. 34/59, 31 октомври 1959, 515-516.
- Решение за именување членови на Советот за култура на НРМ, *Службен весник на НРМ*, бр. 35/59, 5 ноември 1959, 553.
- Решение за разрешување и именување членови на Советот за култура на НРМ, *Службен весник на НРМ*, бр. 42/60, 31 декември 1960, 752.
- Решение за именување претседател и членови на управниот одбор на фондот за награди „11 окомври“, *Службен весник на НРМ*, бр. 41/61, 26 декември 1961, 588.
- Решение за назначување претседател и членови на југословенската национална комисија за организацијата на Обединетите нации за образование, наука и култура (UNESCO), *Службен весник на СФРЈ*, бр. 24/66, 15 јуни 1966, 427-428.
- Решение за именување на еден член на Советот на Високата музичка школа во Скопје, *Службен весник на СРМ*, бр. 12/67, 24 март 1967, 179.
- Ристовски Блаже, „Глигоров Киро“, *Македонска енциклопедија*, т.1, гл. ред. Блаже Ристовски (Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 2009.), 365-366.
- Скаловски Тодор, „Секавања за културно-уметничките дејности во Горно Врановци“, *Историски денови на Горно Врановци: по повод 40-годишнината од престојот и работата на државното, военото и политичкото раководство на Македонија во селото Горно Врановци, Велешко*, (Скопје: Мисла, 1984), 170-174.
- Сто македонски години: 1903-2003: енциклопедиски лексикон*, гл.ред. Јован Павловски (Скопје: МИ-АН, 2004), 418.
- Тодорчевска Јелица, „Брнобиќ Јосип“, *Македонска енциклопедија*, т.1, гл. ред. Блаже Ристовски (Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 2009), 211.
- Тодорчевска, Јелица, „Петре Богданов-Кочко (1913-1988)“, *Музиката на почвата на Македонија од Атанас Бадев до денес. Прилози за истражувањето на историјата на културата на почвата на Македонија*, кн. 12, гл. ред. Георги Старделов и др (Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 2004), 41-46.
- Тошевски Стојче, „Влијанието на фолклорот врз музичкото творештво на Македонија (хронологија, белешки и прилози)“, *Народното творештво на почвата на Македонија. Прилози за истражување на историјата на културата на почвата на Македонија*, кн. 6, гл. ред. Георги Старделов и др. (Скопје: Македонска академија на науките и уметностите, 1997), 165-170.
- Филип, Јован, „Македонска Радиотелевизија“, *Македонска енциклопедија*, т. 2, гл.ред. Блаже, Ристовски (Скопје: Македонска академија на науките и уметностите), 854.
- Цветаноска Катерина, *Ансамбл за народни песни и ора „Кочо Рацин“* (Скопје: Ансамбл за народни песни и ора „Кочо Рацин“, 2001).